

Valdresmål

Valdresmålordliste

Basert på ord og forklaringer av

Håkon Bakkene

Synnøve Fjelltun

Marianne Granheim Trøyflat

*

Skrevet av

Ben Ormstad

VALDRES

2017

A

Ansam

Travel.

Aule

Ensomt.

Attpådalt

Attpåkladd.

Agalaust

Veldig.

Ambøstikko

Bestikk.

Anløgt

Lattermild.

B

Ballint

At noe er vanskelig.

Brokespjeld

Knepping bak på buksa.

Blistre

Plystre.

Hvis man kjører veldig fort, kan man si: "Det går så det blistrer!"

Bøgne

Treverk som bøyer seg i

Bønding/bøndingstikko

Strikketøy / strikkepinne.

Å børge

Krite.

Bådnfost

Barnepike.

Bismi

Krangling.

C

D

Døradilla

Får man diaré, så må man fyke på do om og om igjen, og derfor har man fått "døradilla".

Døvalurk

Beskriver en som er lat.

Dragse

Dra / slepe. Beskriver noe som er tungt og vanskelig å dra på.

Dumbedrevo

Støvsy.

E

Eplegrafst

Potetgraving.

Engornleine

Uttrykk for «på en måte».

F

Fatafile

Kjøkkenklut.

Feslunka

En betegnelse på hva som skjer hvis kaffen eller teen står for lenge og kjøles ned.

Fjølapurke

Kjelke av treverk som ble brukt før i tiden.

Fetsko

Sko som samene har.

Furtekølle

En småjente som lett ble furtete.

Frøk

Stor.

F.eks.: En frøk kar er en stor kar.

Føslo

Svære ullsokker som brukes over andre sokker.

Føskøro

Rumpesprekk.

G

Galtestøkken

En som har fått panikk.

Gleineglas

Briller.

Gryte

Å kaste.

Griog

Frisk og rask tidlig oppe om morgenen.

Gångehelse

Dårlig gångehelse kan blant annet bety at du har noe feil med beina, eller at du er syk og sengeliggende.

Grovskjemtut

En som er grovskjemtut finner på mange fantestreker som er litt "på kanten".

F.eks.: En litt for grov spøk, eller et litt vel drøyt påfunn.

Grøntuppe

Grankongle.

Gryttin

Å være irritert.

Gåburtbroke

Litt finere klær enn de man bruker til daglig.

Gjeldukse

Kastrert okse.

H

Handøvle

Noe man kan bruke til å slå med.

Harmele

«Synd», som i «Dette var harmele!» hvis noe galt har skjedd.

Hengslin

Beskriver en som er litt mager og har dårlig kroppsholdning.

Hunivelt

"Dra hunivelt!" = "Dra pokker i vold!"

Husuly

En mann som er umulig å ha med å gjøre i huset, eventuelt vanskelig å samhandle med.

Heimdafuld

«Medgift» - De sakene en jente fikk med seg hjemmefra når hun skulle gifte seg, gjerne en kiste med fine ting i.

Hengilepe

En sutrete person.

Heisle

Veldig.

F.eks.: "Dette va heisle gøtt!"

Higgrin

Å føle seg litt kald.

Hug til

Lyst til.

I

Jamsis

«Ved siden av».

Ikødnboso

Huset/reiret til ekorn.

Illete

Å få litt «oppstramming» i form av for eksempel kjeft.

Innmoto

Innsiden / innmaten.

J

K

Krakksitan

Brukes om en som har blitt ufør (på den ene eller andre måten), og derfor ikke er spesielt i stand til å bevege deg rundt.

Krakkbeint

En direkte oversettelse er vanskelig her, men kanskje "stivbeint" nærmer seg den intenderte betydningen.

Kjegle

Krangle.

Kjetal

Å være kilen.

Kjerald

Trefat.

Kurvehes

Når spekepølsene er hengt opp til tørk i en tråd, kalles det "kurvehes".

Kjeldarstrupe

Navnet på selve hullet i gulvet som er nedgangen til kjelleren.

Kvemin

Distré / stressa.

Krådne

Når man begynner å bli frisk etter sykdom.

Krukint

Vanskelig å komme til / kronglete.

Kvåvne

Hvis det er så varmt at man nesten ikke får puste, så kan man si: "Det e så varmt at je held på å kvåvne."

Kanteføll

Potet.

Klakkekor

En gjeng som er opptatt av å lage bråk og ulyd.

Kleve

Lite rom. «Vasskleve» = Gammeldags vaskerom.

Kisling

«Kattekisling» = Kattunge.

Kjaftause

En person som prater veldig mye.

Kjåkint

Når noe er fryktelig stressende.

L

Lavøyra

Når et dyr er "hengeøyra", men kan også brukes om en person som er nedfor og trist.

Lurkesjuka

Å være lat.

Langedrag

"Det bar i langedrag" = Det tok sin tid.

Leog

Beskriver en som beveger seg lett og er spretten.

Lovere

Når man går helt rolig og avslappa bortover veien.

Lye ette

Lete eller lytte etter noe, uten å være for frampå.

Løosnikkar

En som ikke er så flink til å snekre, og kun brukes til å sette opp uthus og lignende uviktige bygg.

Løgle

Å ha det moro.

M

Mierm

Hofte.

Matstelle

Når folk før i tiden satt rundt bordet og spiste mat, sa man ofte at man hadde "matstelt" seg.

Magerhase

En som er veldig tynn.

Makalaust

Noe som er veldig fint og flott.

Møint

Vanskelig.

Møkjakok

Haug med husdyrgjødsel.

Møkjabutt

Skittentøyskurv.

Møkjareko

Et redskap man bruker for å skuffe uffe unna dyremøkk i fjøset.

Mykjiattve

Ofte.

Måfá

"Máfá" = Uproduktivt.

F.eks: "Máfakagge" er en som fyller tiden sin med mye unyttig.

Mehank

Mygg.

Mætar

Bedre.

N

Nyfeke

Noe som er nytt kan sies å være «nyfeke».

Nøved

Opptenningsved.

Njøst / knjøst

Pultost.

O

Ordhitog

En som har lett for å prate, lett for å finne ord.

P

Pelement

Skøyerstrekk.

Purkestykke

En litt ondsinna skøyerstrekk.

Pissesprøtte

Buksesmekk.

Prjone

Knappenål.

Pøsakikkert

En smågutt som fant på mange gode ideer, som for eksempel Emil i Lønneberget.

«På ein hytt»

Å være småfull.

«På flasken»

Å legge ting med flatsiden opp.

Q

R

Reidig

Skikkelig / ordentlig.

Røyte

En som er fæl i kjeften og prater stygt.

Røytevêr

Usikkert, kjapt skiftende vær.

Rangsølis

Når man f.eks skrur noe *mot* sola – i motsetning til å skru det *med* sola.

Reise bust

Å stritte i mot situasjonen man er i.

Raklekjølke

En som ikke vil arbeide, men helst bare finne på ugagn.

Runere

Å ødelegge / skade.

F.eks.: «Han runerte seg.» = «Han skadet seg.»

«Rådde te husan»

Uttrykk som beskriver det å samle sammen alt man trenger for å overleve vinteren, eksempelvis hogge ved, sanke bær, osv.

Råmeskøt

"Råme" er fukt. Råmeskøt er derfor et sted hvor fukt har vokst eller skutt fram.

Råslark

Det ubrukelige avfallet som blir igjen etter griseslaktinga i forbindelse med juleforberedelser.

S

Sangrefele

En som sutrer og bærer seg for noe.

Skiftingsgard

Gården som deles mellom naboen og meg.

Skunt

Avføring.

Skantiltråvar

Litt nedsettende betegnelse på fjøsrøkter.

Skantilskropo

Redskapet man brukte for å skyve kumøkka i fjøset ned i møkkakjelleren.

Skarkint

Lite med mat.

Skjetkvåo

Fersk kvæ.

Skrøttin

Veltrent.

Spissburr

Fandenivoldsk / luring.

Sopling

Sopelim laget av bjørkekvister.

Senadrått

Krampe, gjerne i leggen.

Svelli dyrjun

Is i skisporet.

Snøgg

Rask.

Svaspin

Da er du flink til å arbeide; får gjort mye, men kanskje kan det gå litt vel fort i svingene.

Søykja

Søtten.

F.eks: Seksta, søyka, åtja, nitja, etc.

Sauestirn

Beskriver når man sitter og stirrer tomt ut i luften.

Skogleiis

Begrepet beskriver noen som ikke går langs veien, for å unngå å bli sett. Personene går da "skogleiis".

Skrikji tå

Å rope "Varsko her!"

Spekjhare

En som er veltrent, sprek og mager.

«Så gøtt så der te»

Betyr at noe er veldig godt.

T

Tessmeir

«Til og med».

Trumpesterk

Ofte brukt om en kar som er fysisk sterk.

Trevog

En som spiser nesten hva som helst. (Det motsatte av en vandlepe.)

Tindeulv

Brukes om en person som er veldig umulig å samhandle med.

Tøtakule

"Tøta" i Valdres betyr at man har mye temperament. "Tøtekule" ble ofte brukt om en hissig dame.

Tomreipis

"Tomhendt".

F.eks.: Hvis man kjører med last én vei, men kjører ut last tilbake, så sier man at man kjører tomreipis tilbake igjen.

Tegle

Brukes om en ung jente som er veldig frisk og glad.

Tufseføre

Snøføre, eller veldig dårlig brøyta.

Tuskehandel

En transaksjon som ikke involverer penger / byttehandel.

Tuppin

Fornærma.

Trevale

Vanskelig.

Tarme på

En som går på ski og gir absolutt *alt*.

Trøllsleik

Munnsår / herpes.

Trenea

Klumsete.

Trynemjøl

Snus.

U

Uskanta

Noe som ikke er tilpassa / ikke passer sammen.

Utgard

Gjerdet som går mot utmark.

Uvølin

Uforsiktig og hardhent.

Ufjampeleg

For stor.

Material som er for grovt, *eller* brukes om en kar som er veldig stor.

Ungle

Før, når man fiska med en lang bambusstang, var man på «ungling».

Uvetog

Ufornuftig.

Uvindeleg

Uendelig.

V

Vandelepe

Kresen på maten.

Vasakagge

En som går og gjør mye unyttig.

Vegnasjel

Veikryss.

Vassbølin

Treverk som er gjennomvått. Eksempelvis kan det brukes om en båt som har ligget lenge i vannet og sugd til seg vann.

Vassklevin

Et gammeldags vaskerom.

Villheile

En vilter ungdom som har mye spillopper.

Vømbefyll

Mat med lite næring som bare fyller opp magen.

Veime

Å lyve, eller ufin prat.

Viforog

At noen (som oftest dyr) farer vidt.

Viløftig

En som tester ut mange ting.

Vindøygd

Skjeløyd.

Varastyr

"Lager".

F.eks.: Å ha noe på varastyr, er å ha noe på lager.

W

X

Y

Z

Æ

Ø

Ønnekråke

Mann eller dame som er veldig fæl til å kritisere.

Ørslin

Svimmel / ør / uvel.

Ølbøge

Albue.

Ølbøgastøyt

Hvis man slår albuen borti noe og får "strømlignende" smerte - kanskje bedre kjent som hekseskudd.

Ørv

Skafte på en ljà.

Øyk

En hest.

Øysle

Å rote / kaste bort.

Å

Åvabår

Nedbør.